

УДК 930.2(438):070.48(438)"1918/1939"
DOI: 10.24919/2312-2595.6/48.228493

Лідія ЛАЗУРКО

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна індекс 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-4089-2019>

Бібліографічний опис статті: Лазурко, Л. (2021). Церковна історіографія у рецензійних оглядах часопису «Kwartalnik Historyczny» міжвоєнного періоду. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 6/48, 255–267. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228493>.

ЦЕРКОВНА ІСТОРІОГРАФІЯ У РЕЦЕНЗІЙНИХ ОГЛЯДАХ ЧАСОПISY «KWARTALNIK HISTORYCZNY» МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Анотація. Мета дослідження – показати, на підставі історіографічних джерел (рецензійних матеріалів та інформаційних повідомлень), що відкладалися протягом міжвоєнного періоду на сторінках львівського часопису «Kwartalnik Historyczny», особливості обговорення історико-церковної проблематики. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Дотримано принципи історизму, об'єктивності та ціннісного підходу до досліджуваних явищ. Коректність вивчення джерельної бази забезпечена застосуванням евристичного методу. Використання історико-генетичного, історико-типологічного та історико-системного методів дало змогу достовірно відтворити і прослідкувати розгортання наукових дискусій та отримати коректні висновки. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше в історіографії досліджено, як на сторінках львівського часопису «Kwartalnik Historyczny» розгорталося обговорення історико-церковної проб-

© Лідія Лазурко, 2021

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

лематики, що дало можливість виявити основні пріоритети у релігієзнавчих дослідженнях польських істориків, а також провідні тенденції церковної історіографії означеного періоду. **Висновки.** Аналіз матеріалів, опублікованих протягом 1918–1939 рр. в «Kwartalnik Historyczny», показав різноманітність спектру релігієзнавчих зацікавлень не лише авторів журналу, але й всього загалу польських істориків. Відродження держави стимулювало більш докладне, аніж у попередні періоди, звернення до питань історії польської католицької, греко-католицької та православної церков, різноманітних течій християнства.

Ключові слова: наукова преса; «Kwartalnik Historyczny»; історико-церковна проблематика; польська історіографія; міжвоєнний період.

Lidiya LAZURKO

PhD (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-4089-2019>

To cite this article: Lazurko, L. (2021). Tserkovna istoriohrafiaia u retsenziinykh ohliadakh chasopysu «Kwartalnik Historyczny» mizhvoiennoho periodu [Church historiography in the reviews of the magazine "Kwartalnik Historyczny" of the interwar period]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 6/48, 255–267. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228493> [in Ukrainian].

CHURCH HISTORIOGRAPHY IN THE REVIEWS OF THE MAGAZINE "KWARTALNIK HISTORYCZNY" OF THE INTERWAR PERIOD

Summary. *The purpose of the research is to show the peculiarities of the discussion of historical and church issues on the basis of historiographical sources (review materials and information messages) that were deposited during the interwar period on the pages of the Lviv magazine "Kwartalnik Historyczny". The research methodology*

is based on the application of general scientific and special-historical methods. The principles of historicism, objectivity and value approach to the studied phenomena are observed. The correctness of the study of the source base is ensured by the use of the heuristic method. The use of historical-genetic, historical-typological and historical-systemic methods made it possible to reliably reproduce and follow the development of scientific discussions and obtain correct conclusions. The scientific novelty is that for the first time in historiography it is investigated how the pages of the Lviv magazine "Kwartalnik Historyczny" discussed historical and church issues, which allowed us to identify the main priorities in religious studies of Polish historians and leading trends in church historiography of this period. Conclusions. An analysis of the materials published during 1918–1939 in the "Kwartalnik Historyczny" showed the diversity of the spectrum of religious interests not only of the authors of the journal, but also of the Polish historians in general. The revival of the state stimulated a more detailed than in previous periods, addressing the history of the Polish Catholic, Greek Catholic and Orthodox churches, the various currents of Christianity.

Key words: *scientific press; "Kwartalnik Historyczny"; historical and church issues; Polish historiography; interwar period.*

Постановка проблеми. У міжвоєнний період львівське історичне середовище, поряд із варшавським та краківським, посідало провідні позиції у польській науці. Головну роль у його функціонуванні відігравав сильний дослідницький осередок у Львівському університеті та, особливо, Польське Історичне Товариство зі своїм друкованим органом – провідним історичним часописом «Kwartalnik Historyczny», що мав вирішальну роль у формуванні польської історіографічної традиції. Серед тематичних напрямів, презентованих на сторінках часопису, у всі періоди його існування часопису домінувала історико-церковна проблематика. Такий інтерес пояснюється вагомістю позиції церкви у збереженні національної самобутності польського народу в часи бездержав'я. Оскільки «Kwartalnik Historyczny» вирізняла домінуюча критична спрямованість, важливого значення для вивчення його змісту набувають рецензійні матеріали. У різні роки існування видання рецензії та огляди займали до 2/3 його обсягу, вони є яскравим свідченням редакційної політики цього видання та авторської позиції залучених до співпраці дослідників.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Міжвоєнний період відзначився спалахом інтересу до церковної проблематики в контексті осмислення ролі церкви у збереженні нації в умовах відсутності власної держави. В тогочасній історіографії не бракувало не лише узагальнювальних досліджень з історії церкви та, навіть, історіографічних рефлексій з приводу цього (Umiński, 1937). Найбільше праць було присвячено історії костелу та католицької віри. Але також значний інтерес викликали питання функціонування православної церкви (Lewicki, 1933; Chodyncki, 1934a, 1934b). До них зверталися і у наступні періоди (Schletz, 1958; Beňkovsky, 1969; Banaszak, 1986; Świkła, 2006). Проте досі немає спеціальних студій, присвячених відображенню процесу накопичення знань з історико-церковної проблематики на сторінках львівських наукових історичних видань, зокрема флагмана польської історіографії – часопису «Kwartalnik Historyczny», що видавався у Львові з 1887 до 1939 рр.

Мета дослідження – показати на підставі історіографічних джерел (рецензійних матеріалів та інформаційних повідомлень), що відкладалися протягом міжвоєнного періоду на сторінках львівського часопису «Kwartalnik Historyczny», як відбувалося наукове обговорення історико-церковної проблематики, визначити домінуючу тематику, окреслити основні теоретико-методологічні підходи.

Виклад основного матеріалу. Особлива увага авторів «Kwartalnika Historycznego» була прикута до питань поширення християнства, творення інфраструктури церкви та діяльності церковних ієрархів, що дозволяло відтворити цілісну картину церковних стосунків у давній Польщі. Історії створення перших польських єпископств присвячено дослідження К. Бучека. Його предметом стала ревізія поглядів на організацію польської церкви у найдавніші часи. Автор полемізує з академічною традицією інтерпретації цієї проблеми, яку відстоював В. Абрагам, стверджуючи факт існування до XI ст. у Польщі лише одного познанського єпископства (Buczek, 1938, s. 169–209). Сприяли утворенню цілісних уявлень про внутрішньоцерковну організацію й ті праці, які стосувалися діяльності церков в окремих землях. Такою була робота П. Дамбковського про діяльність латинської і східної церков у Сяноцькій землі XV ст., в якій аналізувався стан організації, ма-

теріальні та соціальні взаємини кліру обох обрядів. Дослідженню ранньої історії волборського градоуправління присвячено роботу С. Арнольда, в якій простежено західноєвропейські впливи на правничі особливості функціонування польських міст (Wojciechowski, 1923, s. 206–214). Новою для тодішньої польської історіографії була економіко-церковна проблематика. Під керівництвом засновника львівської школи історії господарства та права Ф. Буяка, було реалізовано проєкт реконструкції фінансового життя краківського єпископства доби середньовіччя. Наслідки цього проєкту отримали широке обговорення на сторінках «Kwartalnika Historyczego» (Pelczar, 1926, s. 447–455).

Значна увага приділялася також впливу особистісного фактора на церковну історію. Означена проблема знайшла втілення, зокрема, у праці Р. Гродецькі про життя та діяльність краківського єпископа – магістра Вінцентія Кадлубека – першого національного історіографа, чия «Польська хроніка» мала величезний вплив на історіографічне середовище та була тривалий час посібником з історії (Dobrowolski, 1923, s. 402–404). Видатним представникам минулого польського костелу було присвячено також дослідження Й. Умінського (Umiński, 1935, s. 104–107) та Я. Карвасінської (Ł.Ch., 1929, s. 38).

Помітне місце на сторінках журналу займали проблеми поширення реформаційних ідей у Польщі. Для дослідження цього питання було створено «Товариство досліджень історії Реформації в Польщі», що мало друкований орган «Реформація в Польщі». Редактор цього часопису С. Кот зібрав до співпраці широке коло спеціалістів – істориків літератури, мистецтва, філософії, медицини та освіти (Barycz, 1924, s. 484–487). На сторінках «Kwartalnika Historyczego» зустрічаємо докладні огляди матеріалів цього часопису, який відзначався цікавими й різноманітними публікаціями.

Історія правових відносин та канонічного права була головним дослідницьким полем для професора львівського університету В. Абрагама. Багато невідомих деталей, що стосувалися правничих і літургійних питань, зустрічаємо в опрацьованому ним рукописі найдавнішого польського обряду понтифікації краківських єпископів. На думку оглядача часопису, ця робота могла слугувати взірцем для опрацювання такого роду джерельних ма-

теріалів (Obertyński, 1928, s. 324–330). Правовим питанням, зокрема, такому явищу середньовічного права, як дорадчі королівські з'їзди, присвячено одне з останніх досліджень С. Захоровського, що отримало прискіпливе обговорення на сторінках «Kwartalnika Historyczego» (Abraham, 1920, s. 126–132).

Щодо проблем, які потребували розв'язання, першочергове місце займала робота над виданням корпусу церковних джерел, котра, на думку Й. Умінського, у міжвоєнний період була незадовільною. Певним кроком до її подолання стало видання Я. Птасьніком кількатомної збірки документів «Monumenta Poloniae Vaticana» (Polaczkówna, 1918, s. 81–88). Багатим джерелом інформації для дослідників різних конфесій стала публікація листування кардинала А. Бологнетті, підготовлена Л. Боратинським (Poplatek, 1935, s. 620–621). У 1927 р. побачила світ хрестоматія для студентів університетів – «Гуманізм і Реформація в Польщі». Вона становила впорядковану І. Хржановським та С. Котом збірку джерел, що охоплювала період з 1450 до 1550 р. (Brückner, 1927, s. 635–637). Економічному життю Холмської кафедральної капітули у XVII–XVIII ст. було присвячено видану А. Маньковським інвентаризаційну книгу (J.P., 1929, s. 27).

Поряд із католицькою церковною тематикою, поважне обговорення на сторінках часопису отримала також проблематика греко-католицької та православної церков. І хоча кількість спеціальних публікацій була незначною, в полемічних замітках багато уваги приділялося проблемам дослідження церковного життя на Русі, поширенню християнства, історії церковної унії. У значній кількості рецензій, крізь призму полеміки з українськими вченими, було обговорено проблеми дослідження історії православ'я, релігійного рівноправ'я, внутрішнього становища української церкви напередодні та в період запровадження Берестейської унії. Прикметно, що редактори часопису, підбираючи рецензентів для обговорення праць, присвячених польсько-українським науковим проблемам, намагалися подавати дві рецензії – українську та польську, тим самим урівноважуючи історіографічний діалог.

Про проблеми ранньої історії християнства на Русі на сторінках журналу писав В. Заїкін. Український учений доводив, що поширення християнства в Україні починається за часів Ярополка, а не Володимира Великого; внесок же Володимира полягає в ор-

ганізації церкви та вкоріненні християнської релігії. Ці тези знайшли підтримку в польському науковому середовищі (W.A.W., 1929, s. 152). Багато зауваг стосовно літератури, джерел, версій окресленої проблеми міститься у гострій критичній рецензії В. Заїкіна на роботу Н. Баумгартена «Св. Володимир і хрещення Русі» (Zajikun, 1935, s. 134). Продовження цієї полеміки аналізує М. Каровець у рецензії на працю самого В. Заїкіна «Нова» теорія початку християнства на Русі», в якій автор погоджується з українським ученим і продовжує полеміку з Н. Баумгартеном, доводячи помилковість обстоюваної останнім «латинської» теорії поширення християнства на Русі (Karowec, 1936, s. 487).

Образ православної церкви і культурного життя в Україні, генеза уніатської ідеї, взаємовідносини православної церкви та католицького костелу, історія Берестейського синоду, постать К. Острозького – ось ті проблеми, які завжди викликали жваві дискусії на сторінках часопису. Так, велике обговорення спричинила поява праць К. Левіцького та К. Ходиніцького, які у взаємних рецензіях розгорнули гостру дискусію. Роботи К. Левіцького «Князь Костянтин Острозький і Берестейська унія 1596 р.» та «Питання східної та римської церкви у політиці давньої Речі Посполитої», як і праця К. Ходиніцького були позбавлені вузькоконфесійної зорієнтованості і вигідно відрізнялись від праць попередніх історичних періодів: практично вперше для польської історіографії князя К. Острозького потрактовано як справедливого оборонця православ'я, який не інспірував народних рухів; відрізнялась новизною концепція передумов унії, зокрема пропонувався дещо змінений погляд на зовнішні та внутрішні чинники. У рецензії М. Андрусяка на цю роботу автору закидається недостатнє володіння історіографічним контекстом дослідження проблеми. Попри цю заувагу, рецензент вважає, що робота є вартісною у вивченні історії української церкви та унії (Andrusiak, 1933, s. 650). Інший, різко критичний тон має рецензія К. Ходиніцького, опублікована на сторінках журналу роком пізніше, в якій К. Левіцькому закидається недостатнє володіння джерельними матеріалами, довільність їхньої інтерпретації, слабе знання предмета дослідження. Хиби праці рецензент пояснював фактом перебування автора під впливом старої російської літератури (Chodynicki, 1934a, s. 956–978). Полеміку на сторінках «Kwartalnika Historycz-

nego» викликала також теза К. Левіцького про те, що унія ніколи і ніде, окрім Галичини, не була вкорінена. Цю тезу у своїй рецензії намагався спростувати М. Андрусак (Andrusiak, 1934, s. 348). Голосне обговорення на сторінках «Kwartalnika Historycznego» отримала й праця самого К. Ходиніцького – «Православна церква і Річ Посполита в 1370–1632 рр.», присвячена проблемам генези Берестейської унії, впливам на церковні процеси польської влади та української шляхти. Один із її рецензентів К. Левіцький, докладно обговоривши дослідницьку методику автора, зробив висновки, що «ця праця має характер збору великої кількості відомостей про вищеназвані стосунки, розрізнені в літературі та збірках друкованих документів» (Lewicki, 1934, s. 936).

Певним підсумком польських історико-церковних досліджень не лише міжвоєнного періоду, але й всієї доби наукової історіографії, стала узагальнювальна праця Й. Умінського в ювілейному томі «Kwartalnika Historycznego» за 1937 р. Підсумовуючи дослідницький здобуток у царині церковних досліджень за останні півстоліття, він констатував, що історіографія цього періоду ще не могла спромогтись на вичерпну працю і тому особливого зосередження вимагало виконання підготовчих робіт, спрямованих на заповнення історіографічних лакун роботами монографічного та джерельного характеру. В аспекті визначення перспективних дослідницьких напрямів, Й. Умінській звертав увагу на дилетантський рівень багатьох праць, викликаний слабкістю історіографічної традиції (Umiński, 1937, s. 336). Ці думки поділяв також інший знаний львівський історик В. Абрагам, коли писав про те, що тодішня наука з боку світських чи духовних дослідників, ще не спромоглась на окреслення цілісної історії костелу у Польщі, яка б відповідала усім науковим вимогам (Abraham, 1931, s. 329).

Висновки. Аналіз матеріалів, опублікованих протягом 1918–1939 рр. в «Kwartalnik Historyczny», показав різноманітність спектру релігієзнавчих зацікавлень не лише авторів журналу, але й всього загалу польських істориків. Відродження держави стимулювало більш докладне, ніж у попередні періоди, звернення до питань історії польської католицької, греко-католицької та православної церков, різноманітних течій християнства. Серед питань, що досліджувались, вирізнялися проблеми поширення християнства у Польщі, стосунки зі Східною церквою, становлення перших

єпископств, постання церковної організації, генеза церковних привілеїв, діяльність християнських орденів. З історії уніатської та православної церков найбільш досліджуваною темою була Берестейська унія. Проаналізований нами матеріал дав підставу також говорити про те, що на сторінках «Kwartalnika Historycznego» багато уваги приділялося саме українській церковній проблематиці, що становило його специфіку як регіонального видання. Наступному поколінню польських істориків були кореспондовані такі проблеми, як вивчення історії теології та польської теологічної літератури, церковного шкільництва, місця польської католицької церкви у контрреформаційному русі. Розквіт польської церковної історіографії у міжвоєнний період стимулював розвиток таких досліджень у другій половині ХХ ст. Докладне вивчення цієї проблеми дає змогу краще зрозуміти провідні тенденції в сучасній польській історико-церковній історіографії.

Джерела та література

- Abraham, W.** (1920). [Rec.:] Zachorowski S. Studia z historii prawa kościelnego i polskiego. *Kwartalnik Historyczny* (s. 126–132).
- Abraham, W.** (1931). [Rec.:] Völker K. Kirchengeschichte Polens. *Kwartalnik Historyczny* (s. 329–334).
- Andrusiak, M.** (1933). [Rec.:] Lewicki K. Książę Konstantyn Ostrogski a unja brzeska 1596 r. *Kwartalnik Historyczny* (s. 650).
- Andrusiak, M.** (1934). [Rec.:] Lewicki K. Sprawa unji Kościoła Wschodniego z Rzymskim w polityce dawnej Rzeczypospolitej. *Kwartalnik Historyczny* (s. 348).
- Banaszak, M.** (1986). *Historia Kościoła katolickiego* (Т. 1–4). Warszawa.
- Barycz, H.** (1924). [Rec.:] Reformacja w Polsce (R. II). *Kwartalnik Historyczny* (s. 484–487).
- Beńkovsky, J.** (1969). Organizacja kościoła wschodniego w Polsce. *Kościół w Polsce w XVI–XVIII w.* Kraków.
- Brückner, A.** (1927). [Rec.:] Humanizm i Reformacja w Polsce. *Kwartalnik Historyczny* (s. 635–637).
- Buczek, K.** (1938). Pierwsze biskupstwa polskie. *Kwartalnik Historyczny* (s. 169–209).
- Chodynicki, K.** (1934a). [Rec.:] Lewicki K. Książę Konstanty Ostrogski a unja brzeska 1596 r. *Kwartalnik Historyczny* (s. 956–978).
- Chodynicki, K.** (1934b). *Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska: zarys historyczny 1370–1632*. Warszawa.

- Ćwikła, L.** (2006). *Polityka władz państwowych wobec Kościoła prawosławnego i ludności prawosławnej w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Litewskim oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1344–1795*. Lublin.
- Dobrowolski, K.** (1923). [Rec.:] Grodecki R. Mistrz Wincenty Kadłubek, biskup krakowski. *Kwartalnik Historyczny* (s. 402–404).
- J.P[taśnik].** (1929). [Rec.:] Fontes XXIII. Inwentarze dóbr kapituły chełmińskiej z XVII i XVIII wieku wydał ks. A. Mańkowski. *Kwartalnik Historyczny* (s. 27).
- Karowець, M.** (1936). [Rec.:] Zajikyn W. «Nowa» teojrjia o początkach chrystijanstwa na Rusi. *Kwartalnik Historyczny* (s. 487).
- L.Ch[arewiczowa].** (1929). [Rec.:] Karwasińska J. Polityczna rola biskupa Wolimira (1259–1278). *Kwartalnik Historyczny* (s. 38).
- Lewicki, K.** (1933). *Książę Konstanty Ostrogski a Unja Brzeska 1596 r.* Lwów.
- Lewicki, K.** (1934). [Rec.:] Chodyncki K. Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska 1370–1632. *Kwartalnik Historyczny* (s. 936).
- Obertyński, Z.** (1928). [Rec.:] Abraham W. Pontificale biskupów krakowskich z XII w. *Kwartalnik Historyczny* (s. 324–330).
- Pelczar, M.** (1926). [Rec.:] Inglot S. Stan i rozmieszczenie uposażenia biskupstwa krakowskiego w połowie XV w. *Kwartalnik Historyczny* (s. 447–455).
- Polackówna, H.** (1918). [Rec.:] Monumenta Poloniae Vaticana I–II, edidit J. Ptaśnik. *Kwartalnik Historyczny* (s. 81–88).
- Poplatek, J.** (1935). [Rec.:] Alberti Bolognetti nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta 1581–1585 a Ludoviko Boratyński. *Kwartalnik Historyczny* (s. 620–621).
- Schletz, A.** (1958). Ks. Józef Umiński (1888–1954). *Nasza Przeszłość* (T. VIII, s. 281–314).
- Umiński, J.** (1935). Czy istniał Filip biskup poznański z 1211 roku? *Kwartalnik Historyczny* (s. 104–107).
- Umiński, J.** (1937). Historiografia kościelna. *Kwartalnik Historyczny* (s. 327–337).
- W.A.W.** (1929). [Rec.:] Zajikyn W. Chrystijanstwo na Ukraini za czasiw kniazia Jaropólka I (969–979). *Kwartalnik Historyczny* (s. 152).
- Wojciechowski, Z.** (1923). [Rec.:] Arnold S. Władztwo biskupie na grodzie woborskim w wieku XIII. *Kwartalnik Historyczny* (s. 206–214).
- Zajikyn, W.** (1934). [Rec.:] Chodyncki K. Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska 1370–1632. *Kwartalnik Historyczny* (s. 923).
- Zajikyn, W.** (1935). [Rec.:] Baumgarten N. Sw. Wołodymyr i chreszczennja Rusy. *Kwartalnik Historyczny* (s. 134).

References

- Abraham, W.** (1920). [Rec.:] Zachorowski S. Studia z historii prawa kościelnego i polskiego [Studies in the history of church and Polish law]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 126–132) [in Polish].
- Abraham, W.** (1931). [Rec.:] Völker K. Kirchengeschichte Polens [Church history of Poland]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 329–334) [in Polish].
- Andrusiak, M.** (1933). [Rec.:] Lewicki K. Książę Konstantyn Ostrogski a unja brzeska 1596 r. [Prince Konstantyn Ostrogski and the Union of Brest 1596]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 650) [in Polish].
- Andrusiak, M.** (1934). [Rec.:] Lewicki K. Sprawa unji Kościoła Wschodniego z Rzymskim w polityce dawnej Rzeczypospolitej [The case of the union of the Eastern Church with the Roman Church in the politics of the former Republic of Poland]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 348) [in Polish].
- Banaszak, M.** (1986). *Historia Kościoła katolickiego [History of the Catholic Church]*. (Vols. 1–4). Warszawa [in Polish].
- Barycz, H.** (1924). [Rec.:] Reformacja w Polsce (R. II) [Reformation in Poland]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 484–487) [in Polish].
- Beńkovsky, J.** (1969). Organizacja kościoła wschodniego w Polsce [Organization of the Eastern Church in Poland]. *Kościół w Polsce w XVI–XVIII w. – The Church in Poland in the 16th – 18th centuries*. Kraków [in Polish].
- Brückner, A.** (1927). [Rec.:] Humanizm i Reformacja w Polsce [Humanism and Reformation in Poland]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 635–637) [in Polish].
- Buczek, K.** (1938). Pierwsze biskupstwa polskie [The first Polish bishoprics]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 169–209) [in Polish].
- Chodyncki, K.** (1934a). [Rec.:] Lewicki K. Książę Konstanty Ostrogski a unja brzeska 1596 r. [Prince Konstanty Ostrogski and the Brest Union 1596]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 956–978) [in Polish].
- Chodyncki, K.** (1934b). *Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska: zarys historyczny 1370–1632 [The Orthodox Church and the Republic of Poland: historical overview 1370–1632]*. Warszawa [in Polish].
- Ćwikła, L.** (2006). *Polityka władz państwowych wobec Kościoła prawosławnego i ludności prawosławnej w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Litewskim oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach*

1344–1795 [The policy of state authorities towards the Orthodox Church and the Orthodox population in the Kingdom of Poland, the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth in the years 1344–1795]. Lublin [in Polish].

- Dobrowolski, K.** (1923). [Rec.:] Grodecki R. Mistrz Wincenty Kadłubek, biskup krakowski [Master Wincenty Kadłubek, bishop of Krakow]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 402–404) [in Polish].
- J.P[taśnik].** (1929). [Rec.:] Fontes XXIII. Inwentarze dóbr kapituły chełmińskiej z XVII i XVIII wieku wydał ks. A. Mańkowski [Fontes XXIII. Inventories of the Chełmno Chapter from the 17th and 18th centuries published A. Mańkowski]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 27) [in Polish].
- Karoweć, M.** (1936). [Rec.:] Zajikyn W. «Nowa» teorjia o początkach chrystijanstwa na Rusi ["New" theory about the beginnings of Christianity in Rus]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 487) [in Polish].
- Ł.Ch[arewiczowa].** (1929). [Rec.:] Karwasińska J. Polityczna rola biskupa Wolimira (1259–1278) [The political role of Bishop Wolimir (1259–1278)]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 38) [in Polish].
- Lewicki, K.** (1933). *Książę Konstanty Ostrogski a Unja Brzeska 1596 r.* [Prince Konstanty Ostrogski and Unja Brzeska 1596]. Lwów [in Polish].
- Lewicki, K.** (1934). [Rec.:] Chodynicki K. Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska 1370–1632 [The Orthodox Church and the Republic of Poland 1370–1632]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 936) [in Polish].
- Obertyński, Z.** (1928). [Rec.:] Abraham W. Pontificale biskupów krakowskich z XII w. [Pontificale of Kraków bishops from the 12th century]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 324–330) [in Polish].
- Pelczar, M.** (1926). [Rec.:] Inglot S. Stan i rozmieszczenie uposażenia biskupstwa krakowskiego w połowie XV w. [The status and distribution of the salaries of the Kraków bishopric in the mid-15th century]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 447–455) [in Polish].
- Połaczkówna, H.** (1918). [Rec.:] Monumenta Poloniae Vaticana I–II, edidit J. Ptasnik [Polish monuments Vatican 1–2, published J. Ptasnik]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 81–88) [in Polish].
- Poplatek, J.** (1935). [Rec.:] Alberti Bolognetti nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta 1581–1585 a Ludoviko Boratyński [Alberti Bolognetti messages apostolic letter in Poland in 1581–1585 driven by Ludoviko Boratynski]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 620–621) [in Polish].

- Schletz, A.** (1958). Ks. Józef Umiński (1888–1954) [Fr. Józef Umiński (1888–1954)]. *Nasza Przyszłość – Our Past* (Vol. VIII, pp. 281–314) [in Polish].
- Umiński, J.** (1935). Czy istniał Filip biskup poznański z 1211 roku? [Was there Philip, the bishop of Poznań from 1211?]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 104–107) [in Polish].
- Umiński, J.** (1937). Historiografia kościelna [Church historiography]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 327–337) [in Polish].
- W.A.W.** (1929). [Rec.:] Zajikyn W. Chrystijanstwo na Ukraini za czasiv kniazia Jaropołka I (969–979) [Christianity in Ukraine during the reign of Prince Jaropolek I (969–979)]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 152) [in Polish].
- Wojciechowski, Z.** (1923). [Rec.:] Arnold S. Władztwo biskupie na grodzie wolsborskim w wieku XIII [Episcopal rule in the Wolbórz town in the 13th century]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (pp. 206–214) [in Polish].
- Zajikyn, W.** (1934). [Rec.:] Chodynicki K. Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska 1370–1632 [The Orthodox Church and the Republic of Poland 1370–1632]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 923) [in Polish].
- Zajikyn, W.** (1935). [Rec.:] Baumgarten N. Sw. Wołodymyr i chreszczenja Rusy [Saint Volodymyr and baptism of Rusy]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly* (p. 134) [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 22.01.2021 р.